

СУБ'ЄКТИВНА МОДАЛЬНІСТЬ В АНГЛОМОВНІЙ БЛОГ-КОМУНІКАЦІЇ

Наукове дослідження присвячене особливостям розмовної імплікатури англомовної інтернет-комунікації. Проаналізовано суб'єктивний вид модальності, способи її вираження на лексичному та граматичному рівнях у текстах англомовного блогу. Розглянуто приклади вираження оцінки засобами суб'єктивної модальності.

Ключові слова: модальність, прагматика, блог, інтернет-комунікація контекст.

Оксана Ярема. СУБЪЕКТИВНАЯ МОДАЛЬНОСТЬ В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ БЛОГ-КОММУНИКАЦИИ

Научное исследование посвящено особенностям разговорной имплицатуры англоязычной интернет-коммуникации. Проанализирован субъективный вид модальности, способы его выражения на лексическом и грамматическом уровнях в текстах англоязычного блога. Рассмотрены примеры выражения оценки посредством субъективной модальности.

Ключевые слова: модальность, прагматика, блог, интернет-коммуникация, контекст.

Oksana Yarema. PRAGMATICS OF THE SUBJECTIVE MODALITY IN THE ENGLISH-LANGUAGE BLOG-COMMUNICATION

The scientific research is devoted to the peculiarities of the spoken implication of the English-language Internet-communication. The main types of the subjective modality, ways of their expression on lexical and grammatical levels in the texts of the English-language blogs are analyzed. The examples of the evaluation expressed by means of subjective modality are provided.

Key words: modality, pragmatics, blog, Internet-communication, context.

Модальність як мовна категорія та об'єкт дослідження була одним із ключових елементів наукових розвідок таких мовознавців, як В. Г. Адмоні, З. К. Довгополової, Г. О. Золотової, М. Р. Кабанової, О. І. Беляєвої, В. В. Виноградова, В. З. Панфілова, Н. Ю. Шведової та ін. Аналіз категорії модальності чи окремих її видів здійснювався на основі текстів художнього, наукового, медійного і т.д. Модальність мовленнєвої діяльності у спектрі комунікативно-функціональної лінгвістики складає актуальність дослідження у сегменті інтернет-блогів, що належать до медіадискурсу. Серед усіх жанрів інтернет-комунікації блогосфера є однією з найактивніших платформ передачі інформації, а через неї і впливу на поведінку читачів, формування їхнього світогляду і переконань. Мета наукового дослідження полягає в характеристиці й виокремленні засобів вираження суб'єктивної модальності комунікативного процесу жанру блог-спілкування.

Витоки значення модальності знаходяться не у царині лінгвістики, а в логіко-філософській площині, де поняття модальної силогістики обігрувалося свого часу великим мислителем Аристотелем. З одного боку, модальність — це характеристика судження залежно від встановлюваної ним вірогідності, від того, що в ньому стверджується — можливість, дійсність чи необхідність чогось (у логіці), а з іншого — граматична категорія, що позначає відношення змісту висловлювання до об'єктивної дійсності і може виражатись інтонацією, морфологічними, лексико-граматичними та іншими засобами [7].

У сучасній лінгвістиці не існує одностайної думки щодо визначення модальності як лінгвістичної категорії. Кожен з авторів із позиції напряму дослідження виокремлює характерні риси категорії, які є релевантними й основоположними для формулювання особистої теорії. Як відомо, розуміння модальності сьогодні в широкому сенсі співзвучне з

міркуваннями Е. Канта, який зазначав, що модальність не є компонентом змісту, а лише способом вираження судження чи заперечення [8].

Попри розмаїття трактувань, безперечною є присутність оцінного компонента у визначенні модальності як категорії, її поділ на об'єктивну та суб'єктивну, можливість бути вираженою на різних мовних рівнях.

Об'єктивна і суб'єктивна модальності, як два плани модальних суджень, пов'язані перш за все з мовцем. Але коли об'єктивна модальність виражає відношення речення до об'єктивної дійсності, то друга стосується відношення мовця до змісту речення [с.12] як опціональна характеристика повідомлення. Так, В. Т. Дрібко у своїх розвідках диференціює два основні підходи до визначення суб'єктивної модальності: 1) як оцінки ступеня достовірності повідомлення, реальності чи нереальності того, про що йдеться, 2) як авторського відношення до того, про що йдеться у висловлюванні, яке формує реакцію оцінного характеру в читача / слухача [2].

Науковець зазначає, що модалізація висловлення мовцем містить в собі: а) безпосередню оцінку, б) емоційну ознаку приємно/нейтрально/неприємно, в) емотивно-експресивну оцінку схвалення/байдужість/несхвалення, г) маркер психічного стану мовця, тобто складається з нашарування на вербальну інформацію додаткових суб'єктивних смислів, зумовлених психічним станом мовця і його суб'єктивним ставленням до ситуації [2].

Як було зазначено вище, суб'єктивна модальність не є обов'язковою ознакою повідомлення, а тому ще називається вторинною модальністю, оскільки утворює в реченні другий модальний пласт. При зіставленні семантичних складових об'єктивної та суб'єктивної модальності обсяг другої виявився значно ширшим за семантичний обсяг об'єктивної модальності [9, с. 140].

У жанрі блог-комунікації, як і в публіцистичному дискурсі в цілому, можна спостерігати два плани модальності: за формулювання окремих дописів у блозі відповідає автор (суб'єктивна складова), з іншого боку, у повідомленні наявний реципієнт представлений не одноосібно, а як численна аудиторія, читачі блогу. Мета блогу полягає в інформуванні громадськості про події навколишнього світу з використанням часто прийомів сугестивного впливу, формує у свідомості аудиторії наївну мовну картину світу [3, с. 30].

Часто суб'єктивну модальність пов'язують із вираженням «єго» людини, яке вона через мовлення прагне реалізувати разом із системою культурних нашарувань, відносин та позиційних ролей, нібито передаючи загальну позицію медійних засобів до того чи іншого факту або події, актуальних на певному етапі розвитку суспільства [11, с. 97].

Сучасний публіцистичний дискурс характеризується значною кількістю кліше, готових до сприйняття блоків, зворотів та мовленнєвих стереотипів. З іншого боку, у публіцистиці існує чимало прийомів та форм, що не закріплені у мові та конструюються в умовах певної мовленнєвої ситуації, які використовуються з певною комунікативною метою впливу на реципієнта [6, с. 137]. Читачами блогу можуть бути як безпосередні знайомі автора повідомлення, близьке йому коло комунікантів, так і нецільова аудиторія — користувачі інтернету, які володіють мовою повідомлення і можуть його прочитати.

Досліджуючи лінгвостилістичні аспекти інтернет-комунікації, І. Шилінська зазначає, що тексти постів характеризуються інформативністю, точністю й експресивністю, а відповідно до текстів блогу та специфіки поданої інформації доволі часто можна сформулювати соціокультурний та мовний портрет того чи іншого автора [13, с. 68]. Суб'єктивна модальність містить вольову модальність, яка, у свою чергу, поділяється на підтипи – модальність необхідності, можливості та наміру [5, с. 43].

Виражаючи себе та своє ставлення до подій, суб'єктивна модальність автора може відображатись в основному через граматичні та лексичні засоби. Фонетичні засоби притаманні усному мовленню. У нашому дослідженні серед основних засобів вираження модальності виокремимо модальні слова та дієслова, а також наведемо приклади вираження

суб'єктивної модальності через різні частини мови. Матеріал дослідження формувалася зі сторінок книжкового блогу (Books Blog) електронного ресурсу газети The Guardian.

Лексичні засоби вираження модальності об'єднують у собі модальні слова, до складу яких в англійській мові належать: а) слова, що виражають впевненість (*certainly, of course, no doubt, surely, apparently, assuredly, undoubtedly, truly, in fact*); б) слова-підсилювачі (*indeed, evidently, naturally, obviously, really, actually*); в) слова, що виражають невпевненість (*perhaps, maybe, probably, possibly*); г) слова зі значенням схвалення або несхвалення (*happily – unhappily, luckily – unluckily, fortunately – unfortunately*) [10, с. 3-4]:

e.g. **Perhaps** the rationale is that pictures of smiley Plath counterbalance the darkness in her work, lending extra tragedy to her illness and death (Sylvia Plath's bikini shot: it's time to stop sexualising a serious author to sell books, 28/09/2017).

We can **probably** blame San Diego for all this (Why are comic cons no longer about comics? 22/09/2017).

In fact, the quote comes from and has nothing to do with interpersonal harmony (Why Boris Johnson's 'singing birds' are just what the doctor ordered, 22/09/2017).

But perhaps there is a more satisfying anniversary to be celebrated here, as 2017 marks 100 years since Tolkien, **effectively** invalidated out of the army ... (The Hobbit at 80: much more than a childish prequel to The Lord of the Rings, 21/09/2017).

До лексико-граматичних засобів зараховуємо модальні дієслова *must, should, ought, will/would, can/could, may/might, need*. У плані суб'єктивної модальності ці дієслова послаблюють своє первинне значення бажаності, необхідності, обов'язку та передають тільки відношення мовця до предмета висловлювання [10, с. 4]:

e.g. While we **can** point to other authors who played a part in creating the genre of heroic fantasy ... (The Hobbit at 80: much more than a childish prequel to The Lord of the Rings, 21/09/2017).

I had guessed that George Eliot's *Middlemarch* – which **must** have a case to be the most complete novel ever written – **might have gone unstretched**, but research revealed *The Ladislaw Case* by the Swedish writer Imke Thormählen (Revenge of Gatsby, Mrs De Winter... the never-ending love for literary sequels, 7/09/2017).

Часто в одному реченні є декілька засобів вираження модальності:

e.g. Or **perhaps** they **could** take a line out of Austen's book – *Northanger Abbey*, to be precise (A 'darker' *Pride and Prejudice*? Oh please, there are other books to adapt, 31/08/2017).

У цих речення модальні дієслова виконують роль службових частин мови і виражають лише ступінь вірогідності, можливості, потреби.

Смисловою основою суб'єктивної модальності утворює поняття оцінки в широкому розумінні слова, включаючи не лише логічність кваліфікації повідомлюваного, але й різні види емоційної реакції [1, с. 30].

Позитивна оцінка представлена лексемами з відповідною конотацією. Це можуть бути прикметники, які інколи називають афективними, оскільки вони містять ступінь зацікавленості мовця (*wonderful, awful, great, disgusting, terrible* тощо), прислівники, що об'єктивно характеризують дію чи явище (*usually, often, generally* і т.д.), модальні частки (підсилювальні: *just, even, yet, still, all, simply*; обмежувальні: *only, merely, solely, barely, but, alone*; уточнювальні: *right, exactly, precisely, just*; заперечні: *not*; сполучні: *also, too*):

e.g. Filer's post produced some **hilarious** comments about the pratfalls of indiscriminate blurbing. (Do celebrity book blurbs 'blackmail' readers? 15.09.2017).

While he's right to point out that "blurbs are outrageous in certain places", it's **hardly** a new phenomenon (Do celebrity book blurbs 'blackmail' readers? 15/09/17).

A great novel will **often** contain such resonance that its sequel is implied – and should not be written by anyone else (Revenge of Gatsby, Mrs De Winter... the never-ending love for literary sequels, 7/09/2017).

Позитивне значення може бути виражене не лише однослівною лексемою, але й вставними конструкціями:

e.g. *Like all good myths and legends, The Hobbit began in the oral tradition...* (The Hobbit at 80: much more than a childish prequel to The Lord of the Rings, 21/09/2017).

Негативна оцінка представлена лексемами із семантикою «поганий»:

e.g. *Plath's poems were visceral and impolite; her novel was about madness* (Sylvia Plath's bikini shot: it's time to stop sexualising a serious author to sell books, 28/09/2017).

Відсутність вираження будь-якої з ознак вказує на нейтральну оцінку:

e.g. *Christopher recalls these storytelling sessions happening around 1929* (The Hobbit at 80: much more than a childish prequel to The Lord of the Rings, 21/09/2017).

Суб'єктивна модальність може бути виражена експліцитно та імпліцитно. При експліцитній структурі мовець є явно вираженою суб'єктом:

e.g. *But as much as there is to admire in Austen's writing, I'm utterly bored by the adaptations, however slickly shot or cleverly written* (A 'darker' Pride and Prejudice? Oh please, there are other books to adapt, 31/08/2017).

Імпліцитність найкраще простежується в оцінці явища безособово, ніби відсторонено від мовця:

e.g. *These days, The Hobbit is considered nothing more than a childish taster or over-long prologue to Tolkien's more revered Lord of the Rings trilogy* (Hobbit) Окрім цього, попереднє речення виражає пряму суб'єктивну модальність, в останньому ж — вона виражена опосередковано.

Якщо у реченні і є виражений суб'єкт дії, то такий тип називають агентивним, при його відсутності — неагентивним:

e.g. *These are the images that publishers think best represent Plath ...* (Sylvia Plath's bikini shot: it's time to stop sexualising a serious author to sell books, 28/09/2017). Оцінне ставлення у цьому реченні виражається через аксіологічний предикат “думки” to think, синонімами якого можуть також бути to think, to appear, to believe, to seem, to consider тощо.

Відповідно неагентивна суб'єктивна модальність реалізовується в реченнях без вираженого суб'єкта модальності:

e.g. *A quest. An artefact of power. An unlikely or unwilling hero. Fantastical races of elves and dwarves, orcs and goblins. Dragons.* (The Hobbit at 80: much more than a childish prequel to The Lord of the Rings, 21/09/2017).

Емоційно-експресивне ставлення мовця відображено й у словах типу to like, to dislike, to hate, to love, to appreciate тощо, що підсилюють оцінку:

e.g. *For any bigwigs reading this, here are the risk-taking books I'd like to see adapted...* (A 'darker' Pride and Prejudice? Oh please, there are other books to adapt, 31/08/2017).

Ще одним різновидом появи суб'єктивної модальності є вживання наказового способу, що активізує читача і залучає його до діалогу, виконуючи певну інтимно-контактно-встановлювальну функцію:

e.g. *So let's raise a glass of ale to The Hobbit, 80 years young* (The Hobbit at 80: much more than a childish prequel to The Lord of the Rings, 21/09/2017).

Таким чином, проведене дослідження засвідчує, що есплікація суб'єктивної модальності в жанрі блогу здійснюється через арсенал граматичних та лексичних засобів. Ступінь присутності адресата може забезпечуватися використанням модальних дієслів, модальних слів, прикметників, прислівників, часток, наказового способу тощо. Модальність може бути виражена імпліцитно та експліцитно, з точки зору присутності суб'єкта в реченні буває агентивною та неагентивною, прямою та опосередкованою. Перспективою дослідження може бути аналітичний огляд вираження модальності в різножанрових текстах інтернет-комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войналович Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія [Електронний ресурс] / Л. П. Войналович. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/14786/1/2_%D0%92%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87_%D0%9B.%D0%9F_%D0%9D%D1%96%D0%B6%D0%B8%D0%BD.pdf

2. Дрібко В.Т. Категорія суб'єктивної модальності [Електронний ресурс] / В. Т. Дрібко. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-311/linguistics-and-foreign-languages-in-the-world-today-311/7613-kategorya-subktivno-modalnost>

3. Каменева В. А. Композиционно-смысловая структура дискурса газетных сообщений как эффективное средство корректировки гендерного дисплея российской и американской лингвокультур / В. А. Каменева, С. В. Коломиец // Вестник ЧелГУ. – Серия : Филология. Искусствоведение. – 2009. – №10(148). – Вып. 30. – С. 30-31.

4. Козловский В. В. Предложения с конъюнктивом (структура, семантика, прагматика) / В. В. Козловский. – Черновцы : Рута, 1997. – 281 с.

5. Коцюба Н. Й. Лексико-граматичні засоби вираження категорії модальності в офіційно-діловому тексті [Електронний ресурс] / Н. Й. Коцюба. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2014_221_209_11

6. Лютянська Н. І. Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості [Електронний ресурс] / Н. І. Лютянська. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2014_2_28.pdf

7. Модальність // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovopectia.org.ua/42/53404/286281.html>

8. Модальность // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/743/%D0%9C%D0%9E%D0%94%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%AC#sel=

9. Помазан О. С. Засоби вираження модальності в сучасній англійській мові [Електронний ресурс] / О. С. Помазан, О. В. Ковтун. – Режим доступу : <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/3898/3931>

10. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія [Електронний ресурс] / К. О. Ралдугіна. – Режим доступу : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf

11. Сушкевич О. В. Аксиологічна модальність як відносна суб'єктивна категорія [Електронний ресурс] / О. В. Сушкевич. – Режим доступу : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/4390/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf

12. Ткачук В. М. Категорія суб'єктивної модальності: дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.15 / Ткачук Вадим Миколайович. – Донецьк, 2002. – 221 с.

13. Шилінська І. Ф. Лінгвостилістичні аспекти інтернет-комунікації / І. Ф. Шилінська // Мандрівець : всеукр. наук. журнал. – Тернопіль. – 2014. – № 5 (113). – С. 67–70.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2017 р.